

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ 7 ՅՈՒՆԻՍ 1869

ԹԻՒ 859

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Կերևի թէ Գաղղիոյ մէջ ընտրողական գործողութեանց պատճառաւ, տեղի ունեցած խռովութիւնն...

Բրուսիան կը յայտարարէ, թէ Գաղղիոյ ներքին խռովութեան և յիշատակական յուզման մը ժամանակը...

Լամբիկայի նոր դեսպան ի Լոնտոն միտք Մօթլէյ արդէն հասաւ, և Լիվրբուլի մէջ ի պատասխանի վաճառականաց խորհրդանոցին մէկ ուղեւորին...

ևս քան զիս զարգանալ և յառաջագործել: Միտք Մօթլէյին նախորդը միտք ինքեւրոյ ճշմարիտի մի և նոյն սիրալիր տեսնախօսութիւններով ակնկալութիւններ տուաւ տնտեսական ժողովրդեան, և այս երկու ազդեց մէջեղած Լամպիկայի ծանր խնդիրը...

Բուսիոյ և Լամբիկայի Միացեալ Կառավարութեան մէջ եղած բարեկամական յարաբերութիւնները օրըստօրէ կաւեշման: Բուսիոյ օգոստոսական կայսրը արտաքին կարգի յատուկ դեսպան մի կը յուղարկէ ի վրաս...

շնորհ ընդ շնորհաւորելու համար զնոր նախագահը: Միտք Մօթլէյ իւր կողմանէ այնպիսի անձ մի (միտք Քոթթլէյ) դեսպանութեան պաշտօնի կը յուղարկէ ի Բէրլին քաղաք, որ յայտնի ապացոյց մըն է մեծ կարեւորութեանը զոր Միացեալ Կառավարութեանը կընծայեն Բուսիոյ հետ ունեցած իրենց բարեկամական յարաբերութեանց հաստատուն մնալուն և զարգանալուն: «Բուսիոյ և Լամբիկայի մէջ եղած քաղաքային կապերուն սեղմութիւնը կընտէրէ ի վաղուց անտի օգտակար համարուած է այս երկու տէրութեանց համար, ոտակայն այժմ հարկաւորութիւն մըն է ի պատճառս զժողովրդեանց որք կընան ծաղիլ Միւսիոյ Բրիտանիոյ հետ»:

Կաղղիոյ և Լամպիկայի լրագրները մեծամեծ դժվարութեամբ յառաջ բերին օգոստոս, մեծագոր Սուլթանին զահախօսութիւնը և իւր բարձր հրամանաւ հաստատուած վարչական և պատաստանական բարեկարգութիւնները՝ զորս կը վայելէին առհասարակ իւր ամեն հպատակները առանց խորութեան ազդայնութեան և կրօնի: Եւս թերթերուն մէջ վարդի ինքնաբերական լրագրեր երեւելի հանդիսացեալ է իւր մէկ յոգեւածովը՝ որուն վերնագիր դրած է «Հաւատ դիմութիւնը ի նորաբանութիւն»:

Լիւսաքի այս պատուական յոգեւածոյն թարգմանութիւնը, որով կը վերջացնէ մեր քաղաքական տեսութիւնը:

«Գրտութեանց և արուեստից յառաջագործութիւնը այնքան բազմաթիւ գիւտեր հայտնաբերելու պատկերով մական գինուց և ամեն բանորոյ մէջ, որ իւր աստիճանը պահպանելու հոգատար և ի հարկին իւր իրաւունքը պաշտպանելու կարող ըլլալ ուղղութիւն մի կը պարտաւորի իւր զրիցը և իւր կարեացը համեմատ մեծ բերել պաշտպանութեան այս միջոցները: Այս պատճառաւ աշխարհեանց ոյժման ծախքը այն աստիճան աւելցան, որ չեն կրնար բաղդատութեան դրուել հին ժամանակուց ծախուցը հետ: Ասկէ կը հետեւի որ, քաղաքակրթութեան զարգացումը օրինակ մը, հարկերու և...

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍՐԵՆԻ ԶԵՅՆՈՒՄԵՆ ԵՒ ԲՐԻ

Ասից ի ճաշ երգ ինչ այժմիկ դառնաղին Ձայնատանն էր գեղ ի քնար տիրապին, Եւ յորդաղեղ հեղուլ զարտօսը ի յաւալայ, Ձի գէթ լիցի զիւր ինչ արտու տիրաւան: Ձի Հայաստան համայն ազգաց և ազանց իւր մայր ծննդեան և վայր ախորժ գեղանեաց, Ձի Հայաստան վեհ գեղանային մեր Հայկալ իւր ասուն բնիկ, և սերնդոյն դերակայ: Անդանօր էր աղին գրախտին կայսրան, Եւ քաջութեանց և լաւութեանց տեսարան, Անդանօր իսկ գեղաճիճաղըն զարուն, Ձիւրն բանայր երթնաղունակ զծաղիւնու: Մարդունք զհոտս ամբոստանան բուրիւն, Ձղաշտալայրս զուարթ ամբաւ տունին, Եւ մեղմ ի ճեմն ծաղկապալի Փլորայն(1) Ընդ յաւերժից յոր այց տունը ընդհարտանց: Եւ ընդ բնու ընդ բուրաստանս շուրջ գաղով, Մարդանց տնկոյ ակն արկանէր սերտ սիրով, Գեղապարտը համայն ծաղկունք ի ոտունին, Ընդ տես իրենց ջատագանւոհոյն անդ զային: Եւ զաշտալայր գեղաթիւթ գեղանի,

(1) Փլորայն ակնարկի ի նախամայրն մեր Եւայ, Եւ Յանքիմարտունըն ի նարստուն իւր:

Եւ ծառատունը կայտնու գային խնդալի: Թուշունը և հաւք գեղեղեղէին հեշտալար: Եւ արծաղանդ, բուրբ կրկնէին քաղցրալար: Գետք քառատալք ուղիւնաճեմնաճէին, Ի՛նչպէս բաւականը իրարադէպ հոսէին: Եւ առաւօտն զգիւտն բանայր ընդ երկնից, Եւ չող սիւնը, չող ցանկալի ամենից: Արփին զարեւ, արփին նաեւ զիւր ի վերտատ, Ի կատարէն Այրարատայ ի բարձուտ: Փայլեաց ընդ գաւառն ընդ դարեանդս համօրն, Ձուրթ համայն ծառք և ծաղկունք լինէին: Ձեւիւն հեղիկ այնինչ հնչէր մեղմակի, Գարնանաղեղ գեղաճիճէին դալարիք, Համայն դաղունք և անասունք խայտային, Կէսը ի վառտակ, այլք ի ճարակ ձեպէին: Երկիր բերրի պտուղս բերէր յորդալիր, Անդ արգանակը զամբաւ բղձունս ընծայէր: Եւ եղնամուրք ճանչամայն բիւր սայլիւք, Ձալաղձուն բերսըն տանէին անդէոյ: Եւ անդէոք ի սիրտ հոգի հրձուէին, Ձիւր նոցա պտուղ յաճախ այնքանի, Խաշիք այնպիս կաթն տոյին յորդաղայն, Եւ խաշնարածք նովա յամայր հեշտ կէին: Համայն տանմ, ամենայն որ երջանկալից բերկրուէտ: Ձիւրն վարէր կեանս սիրալից խնդալէտ: Անդանօր էր վայր հանդստեան, վայր բախտի, Անդանօր և զար իսկ վառաց դար ոսկի: Բաւ ինքն Հայկ և քաջաղուն իւր սիրունդք Թաղ կապեցին արքայական մեծաւորք:

Եւ յաղթութեամբ նուաճեցին շատ ազանց, Եւ իսպառ եղին ի դարս իւրեանց գերապան: Եւ նոցա գահք ապարանք հոյակապ, Եւ բուրաստանք իթթ ինաղարդ երթնունակ: Վտալք ի նմա ակնանկիտ բղխէին, Աղբերակունք խոխոյնածայն հոսէին: Ձինաղարան կին նոցա ամբաւուն, Սրբաբոյն և զու մարտիկ զինակիր, Եւր վէն ի զարդ անհեղատատ վառէին, Եւ ի նծոյս աշտանակեալ ամենի, Տոբեր դրովի վայրն սաստկաղին գորդմամբ, Փռլի ոտիցն յամպս սրանայր ոլորտամբ: Եւ թէ երբեք զու թնամիք ոխերինք, Գային յաշխարհս մուտ անդ գործել գործելի, Արադ ի զէն արադ ի զարդ վառէին, Եւ քաջութեամբ զթշնամիւն վառէին: Եւ քաջութեամբ այնպէս նորա զհանդէս Յուցին յաւերժս, զանուն թողով քաջաղէս: Ձարին հեղուլ զարկն ազնիւ ոչ բնաւ, Խնայեցին վասն հայրենեաց բարեւաւ: Նուազածուք ի քնար ախորժ ու ի լար Ձքալութեանց և զարութեանց երգէին: Երգեցիկք ի ծայն քաղցրիկ ներշնչանակ, Ընդ քնարից նուազէին ձայնաթիկ: Ի ծայն քնարից դաշնակաւոր և երգոյ, Սիրտք ի կայտնու գային գթատ ամենից, Եւ բանաստեղծք գեղեցազանց և զվեհից Նուազէին, դրա՛ջ ծառեալ զգործոյ: Այլ զինչ այժմիկ—յիշատիւնսն տիրալի:

Թակայ գտնուող ժողովրդային հարստութիւնը օր ըստ օրէ կաւենայ , այնինչ տէրութիւնը իւր ամբողջ ծախքը վճարելու պատրաստ դրամ չունենար , և երբեմն կը պարտաւորի փոխառութեան դիմել : Կարճ խօսքով քաղաքակրթեւ և յառաջացնելու ըսելէ որ տէրութեան մը հաստատուի սկզբունքը 'ի միասին քաղցնել' իւր մասանց իւրաքանչիւրին մէջ : Հասարակաց վարկը (քրէտի) ժողովրդային հարստութեան կախեալ է , և այս հարստութիւնը՝ երկրագործութեան և վաճառականութեան զարգացումէն կախումն ունի : Ինչպէս երկրագործութիւնը ու վաճառականութիւնն ևս կընդարձակուին ու կ'սկսեն զիտութեանց և արուեստից ծաւալմամբ : Գործառնութեանց դիւրութիւնը կ'ախելէ 'ի բազմութենէ երկութեան , ճանապարհաց , 'ի գործածութենէ մայր դրամից և արդիւնաբեր իրերու , վերջապէս արդարութիւնը լիովին 'ի գործ դնող զատառասանական ատեններէ :

Ո՞վ է որ այսպէս կըխօսի . ո՞վ է որ նշանաւոր սրամտութեամբ և ազնիւ բարեմտութեամբ մի այսպիսի ճշմարտութիւններ կարտասանէ 'ի լուր Եւրոպայի : Մի թէ եւրոպայի իշխան մըն է , 'ի վաղուց ընտանեացած ազգային խորհրդարաններու սովորութեանց : Մի թէ հասարակապետութեան մը նախագահն է : Այլ նոյն ինքն Սուլթանն է :

Ուստի թող օգոստոսիստ Սպտ—իւլ—Ազիզ կայսրը թող տայ մեզ շնորհատրեւ զինքը՝ յանուն ծերունայն Եւրոպայի , վասն ձեռքն և խառնի զաշխարհութեանը՝ զոր ըրաւ իւր կայսերութեան խորհրդոյն սովն : Այսին զի շատ պատուական բաներ են իւր խօսածները , երեւելի բարեկարգութիւններ են , զորս 'ի գործ դրաւ և անոնց գործադրութեան շուրջը կըլսարարատէ :

Եւ այնինչ Եւրոպայի՝ զօրաբանակաց նոր կարգաւորութեան պատճառաւ իւր գանձուց վերայ դրած բեռնները կըծմբել , ո՞ր վեհապետը՝ օգոստոսիստ Սուլթանն աւելի ճշդութեամբ կըյայտնէ զվերը և անոր դարմանը կընշանակէ :

Նորին Ահմադեմ Բեկը՝ ատենախօսութենէն մեր յառաջ երեւած յօդուածը բացայայտ և օրինաւոր աստութեան տիրար մըն է , զոր ամեն կենցաղագէտ անձանց ուշադրութեանը արժանի կըհամարուի :

«Տէրութեանց այսօրու ծախքը այն աստածան աւելցան որ ալ չեն կրնար բաղդատութեան դրուել ճիշտ մանակաց ծախքը հետ . . .» :

«Տէրութեան գանձերը պարտուց ներքե կըգտնուին , այնինչ մասնաւորաց հարստութիւնը կաւենայ» : Եւ այս ստոյգ է : Վասնզի եթէ մէկ կողմանէ զօրաբանակաց զինուորական պատրաստութեանց վերանորոգութիւնը՝ տիրութեանց եկամտից մեկ մեծ մասը կըստուգէ , միւս կողմանէ տարակոյտ չկայ թէ այս զոհողութիւնները՝ զորս կարելի է ընել այսօր , անկարելի է ինչ քառսուն տարի յառաջ . վասնզի քառսուն տարի յառաջ՝ գաւառն 'ի գաւառն :

Ձի Հայաստան , որ էր երբեմն վայր բախտի ,
Եւ յոգնաւոր երջանկութեան կայսրան ,
Եւ փառազորք մեծ քաջութեանց անսարան ,
Ի այսօր—աւազ—երկիր տալաւ տիրութեան :
Այսօր իսկուհին այն Փղորայն թախտագին ,
Ձեռն 'ի ծնոտ , զարտօսը հեղու սաստկագին :
Ձի Հայաստան շիջեալաւ է բնաւին ,
Եւ շիջեալաւ է բնաւին Հայաստան ,
Լերինք բորձաւոր մեր հայրենիք կրկնեն ձայն :
Գարունն ոչ զիւրն այնպէս զծաղկունս
Բանայ , և զուարթ առնէ՝ զբնաւ դաշտորայս :
Ծաղկունք ոչ ևս զամբոսական զհոտ խրեանց
Ի դաշտորայս բուրեւ բուրեւ բնաւին :
Այլ թաղաղէմ , խրեանց զլուսն 'ի խոնարհ ,
Ձիւրպարանս մեզ ցուցանեն տրամարար :
Ճեմուն 'ի նա ոչ այլ ևս ոչ խնդրողին ,
Այլ հեծութեամբ զնայ սրտիւք թախտագին :
Հեծեմախառն թռչունք 'ի նա զեղդիւղն ,
Եւ խորեմակք տխուր գանգիւն անդ կրկնեն :
Գետք և աղբիւր տրտում 'ի ձայն խոնարհն ,
Եւ զարտասուս բղիւկ հոսել յաղարկն :
Ձեփիւն զայ—Ձեփիւն անուր—է գնաց ,
Եւ դաշտիք զարնատաղարք դառն հծծին :
Եւ հարազատ համայն իրդիք դառն սրտով
Հեծեն 'ի սիրտ , յոգոյ սաստիկ հանելով :
Հեծեն սաստիկ երկիր և անդք հայրենի ,
Ձի արքին այսօր անդը հայն յոյժ խելիւ :
Ձի՛ ասա՛ ինձ , ամեն բնութիւնք զի՛ այդպէս
Ի թախտութիւն են համակեալ սաստկապէս :

Լաւ եղած յարաբերութիւնները շատ դժուար էին և ժողովրդէ 'ի ժողովրդ հաղորդակցութիւնները գրեթէ անկարելի . ուստի կերպիւ իւր կտակը կընէր մէկը , երբոր Փարիզէն կեղծ Պրէսթ երթալու , և Սուտամբ թընէն կըմեկնէր Լաիմպուրի երթալու : Ժողովրդային և զանազան գաւառաց բնական հարստութիւնները մի և նոյն ազգին՝ նոյն տեղը կըսպառուէին : Ապրուստը այս տեղ աւելի աժան կըլլար քան այն տեղ , վասնզի երկրին բերրը միւսնոյն տեղը քիչաւ , վաճառուելու գիւրութիւն չունէին , վերջապէս սովը անպակաս էր : Այնինչ Գաւառի բնական իշխանութիւնները և Թուրքաստանը ցորենոյ առատութիւն ունէին , արեւմտեան Եւրոպայի անթոյնութեանէ կըմեկնէր . մէկ կողմանէ առատութիւնը մեծ քան կըպատճառէր Ռուս , Պուլար և օսմանեան երկրաւորածաց , և միւս կողմանէ սովը՝ Գաղղիոյ , Գերմանիոյ և Անգլիոյ կալուածատէրանց տունը կ'աւելէ :

Սակայն նախ՝ հաստատուած ճանապարհներով և մտնաւոր երկաթուղիներով , և յետոյ շողեւաւոր միջոցաւ , իրաց այս վիճակը փոխուեցաւ . վասնզի Սրեկը կարող եղաւ Սրեմուտիւն պաշտը հոգալու . հետեւ բար սովու երկրիւնքը անհետ եղան , երկրագործութիւնը և արուեստիւր կարող եղան զիրար զարգանալու , հաւաստի ըլլալով թէ պիտի կրնան իրենց արդիւնքը վաճառել երկրագործիւր որ և է մէկ կողմը՝ շնորհիւ տեղափոխուելու միջոցներուն , որոնք ամեն օր կ'աճին , աւելի արագընթաց կըլլան և կըլսատարեկաղործուին :

Պէտք եղաւ ևս տեղէն տակաւին քիչ մը ժամանակ՝ Սրեկեան Եւրոպային և միջերկրական Սիւպին արուեստից այն յառաջագիտութիւնը տալ , որուն վերայ կըպահանջանայ Եւրոպայի մէջ : Բայց 'ի ներկայութեան վեհապետի մը որ ամեն նոր բարեկարգութեանց ձեռք զարնելու յօժարակալ է , «քաղաքակրթեալ ազգաց ստեղծանքին հասնելու համար . որոյ գործքը ամեն բանէ ինչ մը կըտանէ» . շատ յառաջագիտութիւն կրնամք յուսալ մօտաւոր ապագայի մը մէջ :

Վասնի մը տարուան մէջ տեսնք , որ օսմանեան կայսերութիւնը յաճողեցաւ վարչական մեծամեծ բարեկարգութիւններ հաստատելու . զորս 'ի գործ դրաւ օսմանեան բնաւորութեան սեփական հանդարտ սրամտութեամբ մը : Պետական խորհուրդ մի կազմուեցաւ . Թուրքաստանի կարծիքը մեծ կարեւորութիւն մի ընկալու եւրոպական տէրութեանց խորհրդոյն մէջ . իւր եկամուտները ամենցան և իւր հրապարակական համարատուութիւնը կարեւոր բարեկարգութիւններ ստանալով , իւր վարկը հաստատուեցաւ և միանգամայն իւր պիւճէին մուտքը աւելցաւ : Ամենայն ինչ յաջողութեամբ յառաջ կ'երթայ ընդ վերատեսչութեամբ օգոստոս . Սուլթանիմ Սակայն զիտեւ արժան է , թէ մէկ կ'ամ երկու օրուան մէջ կարելի չէ բարեկարգել ամբողջ ազգ մի . ժողովրդեան մը հետ հարկ չէ ամենին խառն վարուել . այլ

Ձի՛ հարցանես , յինչն ինչդիս զպատճառս .
Եւ ես ուստի՛ այժմ ասացի յայտնարար .
Վասնի զարդիս չէք մեր իշխանք բաջարիք ,
Ձիք քաջազունք և զինակիր զու մարտիկ :
Փառք 'ի մերմէն բարձաւ յերկրին սիրելի ,
Եւ շուք 'ի զիւրն ատաւ մերմէն պանծալի :
Գահք դեղալէն և հոյակապ ապարանք ,
Եւ բարգաւաճ կործանեցան բուրաստանք :
Ձեք չէք մեր այժմ և զինակիր ոչ բնաւ ,
Ձի թագ 'ի զիւրն Արարատայ մեր անկաւ :
Ո՛հ , յորժամ թագն անդուտ 'ի զիւրն վայր անկաւ ,
Վայրն սաստկագին 'ի յոնկմանէն թեղեցաւ ,
Եւ խորագոյն և տրտմազին հըծըծեց :
Լեռն Արարատ զոյգ ընդ լեւինքն Մասեաց :
Խոր արձագանգս դառն և տխուր կրկնեցին ,
Եւ թախտութիւն մեզ աղղայինս պատեցին :
Ո՛հ , իցէ թէ այնք հեծութիւնք աղղային ,
Եւսուր միւսմ յորախոսութիւն չըջեցին :
Իցէ՛ արդեօք մեր սիրելի Հայաստան
Փառք և 'ի շուք վաղ փոխեցին նախնական .
Ձի թէ յայնժամ նուագածուք երգէին ,
Եւ զարութեանց և դաջութեանց ձառնին ,
Թէ բանաստեղծք չափիւք վանկից հրաշալիս
Գեղոյորն զՎիւրցաղանց պատմէին :
Այլ այժմ—աւազ 'ի քնար 'ի լուր տխրագին
Ձանջութիւն և դեկտմն նուագեն .
Եւ գերարտօսը ողբան 'ի սիրտ վշտագին ,
Եւ զարտասուս յորդ հոսելով 'ի յաջաց ,
Ընդ ջուրս խառնեն եղինական վտակայ :

առաջնորդելու է զայն հետզհետէ 'ի նպատակն , որ կուզեն հասնել զնա :

Երկաթուղեայ նոր ձեռնարկութիւնները՝ որք 'ի գործ դրուելու վերայ են Թուրքաստանի երոպական ու ասիական կողմը , Եւրոպայի ջրանցքին մօտաւոր բացուելը , շողեւաւոր դիւերու հաստատութիւնը՝ որք 'ի Պօլիսէ (Պորթ Սաիդ) ամեն նաւահանգիստները հանդիպելով պիտի երթան Խոմայիլ և 'ի Եւրոպայի փոխադրելով Արեւելքին ծայրը եղած այս երկու վաճառանոցները՝ կայսերութեան բոլոր բարձր գաւառաց բերքը , այս ամեն առաւելութիւնները կըսեմք պիտի փութացնեն Թուրքաստանի յառաջագիտութիւնը՝ որուն ձեռք զարկած է վեհապետ Սուլթանը : Չորս հինգ տարիէ 'ի վեր ձեռք բերուած արդիւնքը այնքան նշանաւոր են , որ կարելի է զուշակել և զիտեալ զօրն՝ յորում 1834 ամին Գաղղիոյ ու Անգլիոյ վաղեմի դաշնակիցը զոյգ պիտի բալէ արեւմտեան Եւրոպայի ամենէն յառաջագիտ ազգաց հետ :

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ընդեալ ամսոյ 25ին կիրակի օրը՝ ազգային Սահմանադրութեան իններորդ տարեդարձը բաւական փառաւորութեամբ կատարուեւ է 'ի Արթուր . Սահմանադրութեան լրացիլը՝ իւր օրաթերթին մէջ որ 'ի 26 Սպիտի , հետեւեալ կերպիւ կըպատմէ յինչեալ ազգային հանգէսը՝ զոր արժան կըհամարուի Մարտի 25-ի միջոցաւ ևս հրատարակել 'ի տեղեկութիւն Հնդկաստանի մեր ընթերցողաց :

Հինքեար Իսկէլէսիի դաշտավայրն երէկ ազգային Սահմանադրութեան իններորդ տարեդարձին առաւել շքեղութիւն պիտի տար , եթէ անձեւը օգին գեղեցկութիւնն աւելնով՝ փողոցներն ու դաշտը ճահճիճներու շղարհներ : Սայրաքաղաքիս ամեն թագեղէն խուռն բազմութիւն զիմաժ էր 'ի Պէյքօղ . բայց տակաւին շողեւաւորն չեղած , անձեւն առնելով դէմքերը տխրեցուց : Ինչպէս արդէն ճանուցուած էր , ամենա . Տեղապահ օրագրանք ժողովրդեան ջերմ թախանձանց չկրնալով զիմանալ՝ Պէյքօղ դաշտ էր Ս . Սատարագ մատուցանելու : Հողեւաւորն հասած ժամանակ անձեւն արդէն եղաւ որ կանոնաւոր թափօր մը կ'աղմկուէր եկեղեցին և անկէ ալ դաշտավայրն երթային . սակայն որչափ որ կարելի էր հանգէսը դուրսընկալու ջանքեր եղան : Մեծարդոյ Փանոսեան շքեղեւոր յատուկ շողեւաւոր մը բռնած էր : Ըղայեան վարժարանի աշակերտուհիք հաց համար , որք շողեւաւորն Պէյքօղ հասած ժամանակ անմիջապէս չիլըցան դուրս ելնել անձեւին պատճառաւ : Ընձեւը քիչ մը դադրած միջոցին , օրիսդները շողեւաւորն մէջէն ազգային երգեր եր-

վատկր լիւրեղ 'ի յարտասուս դաշտանան ,
Եւ զիւրեանց դրուն դաղորդութիւնն մոռանան :
Եւ թէ այլուր , յօտար աշխարհ և սրանդուստ ,
Յօտար վտակ հեղուն զարտօսը յորդարուղիս ,
Եւ դէմք տխուր դէպ հայրենին սիրելի :
Չհաւաքանս սրտէն հանեն տխրուի :
Գլթ անդամ մի անդ տեսնել իմախալին
Չսիրելի այլ հէք զերկիրն Հայրենին :
Ո՛ր հայկազունք թագ կապեցին և մեռան ,
Եւ մեզ թողին ըղձիւտալիս տխրական :
Այսպէս թէ և հեծեն նորա ամենուն ,
Եւ արտասուաց հոսն հեղեղ սրտառուց ,
Այսպէս թէ և երգ ինչ այժմիկ դառնագին ,
Չհայաստանէն երգեն 'ի քնար տխրագին ,
Եւ զոգրօջուն ձեռք խրեանց զնուագ
Չանանէն չափեն վանդիւք ներդաշնակ :
Այլ սակայն յոյս խրեանց սրտից 'ի սեղան ,
Յանման յուրն վերջնային սրբարան :
Եւ 'ի նման հեծեմախառն աղբիւն ,
Ձի դուք շարժեալ իւրով շնորհիւ Սատուածեան :
Չսիրելի մեր Հայաստան 'ի նախկին
Եւսուր և 'ի փառս մեզ փոխեցէ յանկալին :
Եւ ուրանոր տեղան կանգեալ նուրայ ,
Չանուն Լին օրհնել անմահ շնորհաց :

Տաղաւորեաց , եւ խորին անցածութեամբ
Նուիրե պատուելի եւ սիրելի ազգին խորոյ
ՄԿՐՏԻՉ Յ . Մ . ՉՕՐԱՐԱՆ
որ 'ի Սամարանկ :

պաննեբուն, անոնց ծանր ուշադրութիւնը հրաւիրե-
լով այս փափուկ խնդրոյն վերայ: Քանզի օսմանեան
հպատակ մի՞ որ տէրութեան մէջ որ դատուի, նոյն
խնդիրը հետեւեալ փոքրիկ թաղաւորութեան մէջ ան-
դամոր ըլլայ, նոյն տէրութեան օրինօք կը դատուի,
ինչո՞ւ համար ուրեմն փոխադարձութիւն պիտի չըլ-
լայ, և ի՞նչ պատճառաւ օտար տէրութեան հպատակ
մի օսմանեան երկիրը բնակելով՝ իւր դատը տեղա-
կան ատենաց առջեւ պիտի չտեսնուի: Թի՞ ժամա-
նակը չէ՞ հասած որ այս արտաքին կարգի արտօնու-
թիւնները անհետ ըլլան:

Այս խնդրոյն վրայօք քաղաքիս Լեւոնիստիւն
դիրքը և Կ. Պօլսոյ Լ. Թիւրքի ու Լիւնիստի Զին-
քորակները իրենց կարծիքը յայտնեցին: Այս վեր-
ջի անդակական լրագիրը յայտնապէս կըսէ թէ առ-
կաւին դաշնադրութեանը շնորհիւ ժամանակը չէ
հասած, որուն պատասխան տալով Լեւոնիստիւն Կ.
Պօլսոյ թղթակցից՝ այսպէս կըսէ. «Բարեբաղդաբար
երկիրը չունիմք թէ մեր պաշտօնակցին անիրաւ աս-
ութիւնը կրնայ ամենափոքր իսկ փնաս մի հասցնել
մեզ. վասնզի մեր օսմանեան կառավարութեան քա-
ղաքական տէրութիւնները բաւականապէս կը ճանաչեն
զմեզ, և եղբայրութիւնները անսուտ վկայ են դանա-
զան ազդաց առջեւ՝ որոց հետ յարաբերութիւններ
ունիմք և որոց համակրութիւնները իրօք ձեռք բե-
րած ենք: Բաւական դաւանականներ առած ենք՝ ի
մասին քաղաքակրթութեան. ուստի իրաւունք ու-
նիմք այժմ պահանջելու, որ արեւմտեան տէրու-
թիւններն ևս իրենց կողմանէ հրաժարին այն արտօ-
նութիւններէն, զորս խելցին ի մէջ յօգուտ մի և
նոյն քաղաքակրթութեան, ըստ իրենանց ենթադրու-
թեան: Արդ՝ մեք ևս այժմ յանուն նոյն քաղաքա-
կրթութեան կը խնդրենք ազատ ըլլալ ի նուաստացու-
ցիչ և անտեղի խնամակալութենէն զոր Լեւոնիստիւն
մեր վերայ դրած է: Վաշնադրութեանը շնորհիւ
պահանջելով՝ միայնակաւ կը հաստատուի թէ ամե-
նայն անկեղծութեամբ ընդունած ենք քաղաքակր-
թութիւնը և անոր օրինացը միշտ հնազանդ ըլլալու
եռանդալին փափաք ունիմք»:

Այս փաստաբանութիւնը շատ օրինաւոր է. ինչ-
պէս մեր ընթերցողք ևս կրնան վկայել: Բարձրա-
դոյն Դրան պահանջման արդարութիւնը՝ մեր լսա-
ծին նայելով, դեռ պահանջէն շատերը ճանաչել են,
ուստի կը յուսացուի թէ շատ չանցած այս խնդիրը
նկատողութեան պիտի առնուի և պիտի լուծուի:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ. 5 ՅՈՒՆԻՍ

Պայտերական հրովարտական հեռեւեալ պաշտօնա-
րաշնութիւնները տեղի ունեցան:

Պայտերական կառավարութիւնը (մութասարըֆ-
ըք) վսե. Գերբէր Կաֆըր փաշային յանձնուեցաւ,
և մեծա. հաճի Հիւսնի Էֆէնտին յիշեալ կառավար-
չին մուալին անուանեցաւ հաղորդ առաջին կարգի
երկրորդ աստիճանի միւթէմայիզով:

Մեծաշուք Սալիթ Էֆէնտին Իսկիւտարի կա-
ռավարութեան մուալին կարգեցաւ, և այս առթիւ
առաջին կարգի երկրորդ աստիճան ընկալաւ:

Մեծա. Վասիլաքի-Պէյը Լեւոնի կառավարու-
թեան մուալին անուանեցաւ, և այս առթիւ առաջին
կարգի երկրորդ աստիճան շնորհուեցաւ անոր:

Մեծաշուք Սալիթ Էֆէնտին Իսկիւտարի
թէմէիզ ատենանին անգամ անուանեցաւ:

Սարաֆեան մեծա. Զարութիւն Էֆէնտին, որ
հասարակաց կրթութեան պաշտօնէին օգնական
(մուալին) է, երրորդ կարգի պաշտօնատարութեան
աստիճան շնորհուեցաւ:

Կըլսեմք թէ Սեբասթիէի դուռը յատուկ յանձ-
նաժողով մի կազմուել է, որուն պաշտօնը պիտի
ըլլայ կանոնադրութեան ծրագիր մի պատրաստել՝
օսմանեան հպատակ քրիստոնեայ ազգերէն զինուոր
առնելու նկատմամբ:

Անցեալ ամսոյ 22-ին ամենա. Տեղապետ սրբա-
զանը՝ Արքայութեան բարձրագոյն ատենին նախա-
դաճ վսեմա. Շէֆէթ փաշային այցելութիւնը զնաց,
իւր շնորհակալութիւնը յայտնելու համար վսեմ մար-
դասիրական խնամք՝ որով «Լ. Վսեմութիւնը հոգ
տարաւ կարգադրելու Գողանի և Օւլթալի ազգա-
յին զանազան խնդիրները:

Հայտնի է թէ ասիէյ ինք ամիս յառաջ, Շու-
րայի Տէվլէթին անդամներէն վսեմա. Ալի-Պէյը՝

և մեծա. Աղաբէկեան Մարկոս Էֆէնտին, Բարձրա-
դոյն Դրան կողմանէ Վերադարձեալ քանի մը քա-
ղաքները յուշարկեցան քննիչ պաշտօնի: Զիշեալ
պաշտօնատարները իրենց քննութիւնը կատարելով
վերադարձան ի մայրաքաղաք և պատիւ ունեցան
բարձրա. Մեծ-Աղաբէկեան ներկայանալու:

Կ. Պօլսոյ Պարսից դեսպան վսեմա. Միրզա
Մուհամմադ Հիւսնի խանը, որուն խոհական կեն-
ցադաշնութիւնը յայտնի է ամենուն, այս շաբթու
հասաւ ի մայրաքաղաք:

ՔԱՆԱԶԱՆ ԵՄԻՆԻՔԻ

Զմիռնիա, 7 Յունիս:

Մեր քաղաքին և դատուն հանգարտութիւնը և ա-
պագայութիւնը կը շարունակուի. բայց գերազարտար
կըլսեմք թէ Սիվրիհիսարի ծովափըրը ցամաքը կըլլու
և ազգայն խումբը անցեալ շաբթու «Բէշի-Բուսարը
կոչուած տեղը տեւողութիւն ևս, որ Տէվլիզէյին և Քաշա-
սին մէջ տեղը կըլլայ: Մեր վսեմ. մութասարըֆ փա-
շային կողմանէ արդէն հարկաւոր եղած միջոյնները ի
գործ դրուած են, չարագործները ձեռք ձգելու համար:

Ուսաց օգնատարութեան կայսրը հանցաւ շքանշանա-
ւոր պատուէլ մեծարգոյ Տիւրքիական Յօհաննէս աշան ի
վարձատրութիւն իւր գործունեայ և հաւատարմութեամբ
յուրեանցը քաղաքիս Ռուսոյ հիւպատոսարանին, ու-
րուն առաջին թարգմանն է:

Եղիպատի Փոխարարային Ֆորէնցիս, Վիենա,
Պերլին և Փարիզ հասնել արդէն զիտնիք: Այս մայ-
րաքաղաքաց Էջը Նորին Բարձրութիւնը մեծ պատուով
և փառաւոր մեծարանօք ընդունուելու և ամեն տեղ վե-
հագնական արարանքը հրաւիրուելու և բնակելու է: Ե-
ղիպատի խումբը այժմ Անգլիա գացած պիտի ըլլայ:
Կըսուի թէ Նորին Բարձրութեան Երրորդ բրած ճա-
նապարհորդութիւնը առանց քաղաքական նպատակի չէ,
և այս նպատակը՝ Շուշիի քաղաքին չկողմութիւնը հա-
տատել և ընդունել տալ է մեծ տէրութիւններէն: Փո-
խարարային այս առաջարկութիւնը որ Անգլիոյ կառա-
վարութիւնէն ներշնչուած է կըսեն, սիրով ընդունուելու
է Երրորդ տէրութիւններէն. և միայն Վաղարշ քիչ
մը գովականութիւն կըլլայ իրենց կողմէ:

Աւստրիոյ կայսրը Երրորդ Ստեփաննոսի կարգին
մեծ ժապաւնը (բարոն) շնորհէր է բարձրա. Փոխար-
արային. նմանապէս Գրանչիսկո Յովսէփ կարգին մեծ
ժապաւնը շնորհէր է Եղիպատի կառավարութեան ար-
տաքին գործոց տեսուչ վսեմա. Նուսրի փաշային:
Փարիզէն հասած հեռագիր մի կը ծանուցանէ թէ
ժանր խառնութիւն մի պատահել է ի Հոմա:

ՎՐԻՊԱԿ

Ներկայ թերթին միւս երեւոյթ Ս. Պատարագի մու-
տուցման ժամանակ տեղի ունեցած դայթալիսկան գոր-
ծը՝ Երրորդային Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյ մէջ պա-
տահած է. զոր մեր սխալմամբ՝ Քէրայի նոյն անուամբ
եկեղեցւոյ մէջ պատահած կարծեր ենք: Հետեւորդ Կ.
Պօլսոյ ազգային անկախութիւնը և ժողովրդեան մէջ
մասին ամբարշտութիւնը՝ այս ցաւով զէպրին մէջ
չկրնար տեսնուիլ:

ԱՌԵՏՐԱԿԱՆ

Բամպակը դիւրաւաճաւ և միշտ, այս շաբթու 1300
հալ ծախուեցաւ 536-էն մինչև 600 դուրուշ կենդի-
նարը ըստ տեսակին: Աֆիոնին նոր հունձէն մինչև
ցոյսօր 25 կողով հասաւ. բայց ամենին վաճառում
մի չեղաւ: Եթէ Ամբիկայէն և Չինաստանէն գնոյ
առնելու պատուէրները ուշանան զաւու, աֆիոնին
դիրը հարկաւորապէս ցած պիտի որոշուի: Հաղար
կենդինարի չափ փալամուտ վաճառեցաւ, Երեւոյ
տաղէի ապրանք, 90 դուրուշ: Կամանապէս 420 հալ
քէօքոյա ծախուեցաւ 340-345-ի կենդինարը: Ին-
խարի բուրդը կուղուի Ըմբիկայի համար, և 600
կենդինար անըւայ վաճառեցաւ 270-275 դուրուշ:

ԾԱՆՈԹՅՈՒՆ

Ռուսիոյ կայսերական հիւպատոսարան ի Զմիռնիա
ՊԵՇՏՕՒՆԵՐԵՆ ԼՂԻ
Տաճկաստանի մէջ ծնած Ռուս հպատակները՝ որոնք
Այսրենի նահանգը կը ընտելան և օսմանեան Սլաւոնիկա-
դոսի կղզիները կը զանաւորեն, և որոնց ազգայնութեան
տիրութիւնը չեն քննուած՝ այս նպատակին համար հոս
տատուած խառն մասնաժողովներէ 1864-ին, այն միա-

րան որոշուին և տեղ տեղի ունեցաւ վերջինեւ
թուականին օսմանեան տէրութեան և Կ. Պօլսոյ Ռու-
սիոյ դեսպանատան մէջ, կը հրաւիրուին անձամբ ներկա,
յանալ՝ կամ ինքնին Ռուս հիւպատոսարանը զրկել տա-
լաները՝ որոնցմէ իրենան պահանջել Ռուսի ազգայնու-
թիւնը: Այս համար երեք ամիս միջոյ կը տարուի իրենց՝
ներկայ ազգարարութեան թուականէն սկսելով: Այս
երեք ամիսը անցնելէն ետքը իրաւունք չպիտի ունենան
իրենց տալու պահանջել:

Իւլիս, 1-13 Մայիս 1869:

Հիւպատոս, տերութեան խորհրդական

ՄՈՍԿՈՍ

ՀԻՒՆԴԻՆ ԲԱՐԵԿԱՍԵ

ԳԵՂԱՏԵՍԻ ՀՈՒՆԴԻՆ

ԳԵՂԱՏԻՆ ՀԻՒՆԴԻՆԻՆԵՐ

Մարդոյ զգացն դրութեան (հիւսիս) շատ յոգնած ըլլալը
ստեղծել արտ մէջ է և զիշեալ ամենափոքրիկ շարժումը կամ զոր-
քու թիւնը վշտալի է յոյժ. վսեմ զի ներքին անհանգստեան
դուժ է: Միայն զեղը այս է. քիչ խել զիշի, գարեջուր, և ոգե-
ւոր ըմպելիք. և ասելի ազգի կըլլայ որ բոլորակէն հեռանաւ ա-
նոցմէ, և ամենին չեման. նմանապէս խոհեմ մի խմբ, և անոր
տեղ թիւնը թիւնով (չոյ) գոհ եղեր: Կարելի եղածին չափ ժո-
կուր օր ծծէ, ամեն զիշի իմ զեղահատեւեան երեք կամ չորս հա-
բըլէ շատ միս կեր և համեմունք (սուշ) հեռի կեցիք: Եթէ
այս օգտակար կանոնները ճշգրտեմք ի գործ դնելու, ըլլաւ
միայն շուտով պիտի հանգստանայ, մարմինդ աւելի պիտի ըլլայ
և պիտի մեղման թէ զգաց շարժումն անեցար:

ԱՆԿԱՐԻՆԻՆԵՐ ԵՄԻՆԻՔԻ

Այս գործարանաց վերաբերեալ ամեն հիւանդութեանց մի
թէ կըլլան շափէն ասելի զուրկ ըլլան կամ բաւական չեն ըլ-
լաւ, թէ քարը կամ աւաղը երկրամասը կը հասնին կամ թէ ա-
նոց մը ցաւեր կը գոյանան մեջքին համապատասխան մասը: Այս
ամեն հիւանդութեանց ժամանակը պէտք է հոլով օտեւի զեղահատե-
ւոր ամառու տալաւ հրահանգաց համեմատ և անոր սակարկելով շու-
փեւ երկրամասը վարի կողմը անկողին մտնելու ժամանակը: Այս
գործարան անմիջական օգնութիւն մի պիտի մատուցանէ, այնինչ ու-
րեւ գեղերը զուր տեղը գործարանէ պիտի ըլլան:

ՍՏԱՄԻՐԵՆԻ ԵՄԻՆԻՔԻ

Որ և է գեղ մի չեղարար ստամոքսի զորութիւնը՝ նորոգել և
աղեկեմը զայն շուտով՝ ինչպէս այս զեղահատեւոր օրոնք չեղարար-
խանութեան կամ վատթար կերակուրէ պատճառաւ բոլոր թիւն-
կութիւնը աւելանէ և կը հասնին ի վերայ (բարձր) քիչ, ու-
րուն գործողութիւնը կը կարգադրեն: Ընդհանր աստիճան ձգտան
(բարձր) զեղահատեւոր մէջ պահանջել ներգործութիւն մի ունի և լեւոր
ու ստամոքսի ամեն անկարգութիւնները միշտ կը բժշկէ:

ԲՈՐԻՆԻՆԵՐ ԵՄԻՆԻՔԻ ԲՈՐԻՆԵՐԵՐ (ԿՈՒՆԵՐ) ՀԱՅ ԵՒ

ՀԱՐԱՐԻՆԵՐ

Հիւանդութեան վերաբերեալ գործարանաց հիւանդութիւնը
ամեն արտեւ ասելի յաճախ կը պատահի և երբեմն ասելի վտան-
գաւոր է: Անոց գործողութեանց անկարգ ընթացքին աստիճան
չանելու կրնան միշտ կարգադրուիլ հոլով օտեւի հաշակաւոր զեղա-
հատից միջոցաւ: Աստիճան շուտով կը գործանեն արեան ուր և է առ-
համանակեայ անշարժութիւնը, կը թիւնը ցնեն իրցած շնեղակե-
րը, կը բարեխառնեն շնեղակեան աստիճան արագութիւնը և կա-
րողութիւն կուտան շնեղակեան և թիւնը գոյնը գոյնով ամբ
անաւորապէս գործելու: Այս զեղահատեւոր իրենց մաքրողական
զորութեամբ կը սրեն արեան ամեն աղտոնողութիւններէ, և այն
եղանակաւ կը զօրացնեն զորութիւնը (հիւսիս) ընդդէմ ծիւրա-
կան արտի, շնեղակեան և ուրիշ թիւնցոյն տկարութեանց:

ՏԵՂԱՏԵՍԻՆ ՄԵՐԻՎԵՏԻՆ ԲԱՐԵԿԱՍԵՐԻՆԵՐ

Տեղաւորութեան, թուրութեան և զգացութեան զեղահատեւ
մէջ որոնք որ և է բնական կամ գերբնական չափազանցութեան յո-
ւալ եկած են, այս զեղահատեւոր այլալիչ և նորոգիչ ներգործու-
թիւնը մեծապէս օգտակար է. քանզի մարտողութիւնը կը վերահա-
տատէ, մարմնոյն ամեն հիւսից թափուել կը կանխուորէ, զգայի-
նորութիւնը կը զօրացնէ, հիւսիցին միայն կը յարգաւ և զեղա-
պէս աւաղելութիւնը ձեռք կը բերէ:

Հոլով օտեւի զեղահատեւոր ամենին օգտակար զեղերն են հե-
տեւալ հիւանդութեանց համար:

Հիւանդութեան, Զօրացուցութեան, Թուրացութեան,
Միւսային արտ, Տեղաւորութեան, Տեղաւորութեան,
Երկրորդութեան, Տեղաւորութեան, Միւսային արտ,
Հարկուցի, Կանաչութեան, Բարձրութեան,
Թուրական արտ, Կարկանդակ, Կարկանդակ,
Թանջ (հիւսիս), Բարեխառն արտ, Կանաչութեան կա-
խոյլ պարանոցի, Կար կամ իւր միւս, անոց,
Վերնութեան, անոց, Միւսային հիւանդու-
թիւնը հիւանդութեանց Կարկանդակութեան, թիւնը,
Փոքրացաւ:

Այս զեղահատեւոր, որ կը ընտելան Հոլով օտեւ բժշկելու անձա-
կան վերաբերեալութեամբ, կը վաճառեն իւր գործարանը ի Լո-
տոն, Սիվրիս կոչուած թաղը Թիւ 244, ի գին 1 և 1 1/2 շիւ-
կի, 2 3/4 և 4 1/2 շիւկի տուփը, ըստ մեծութեան տիպի:

Իմրադիր-տէր լրագրոյս,

Գ. Լ. Գ. Պաշտպան:

Ի ՏԵՂԱՏԵՍԻՆ ԱՐՇԱՆՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ